

Срибный В.И., Велев А.И.

ОБЕСПЕЧЕНИЕ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ НА РЕГИОНАЛЬНОМ УРОВНЕ

I. Вступ. Економічна безпека є універсальною категорією, яка відбиває захищеність суб'єктів економіки на всіх її рівнях, починаючи з держави, підприємства і закінчуючи кожним її громадянином. Економічна безпека всіх рівнів взаємопов'язана і взаємозалежна. Так, з одного боку, економічна безпека підприємства неможлива без створення, регулювання і підтримки державою сприятливих для цього умов, з іншого – економічна безпека держави неможлива без стабільних ефективно функціонуючих підприємств. Зростання числа підприємств із високим рівнем економічної безпеки сприятиме зміцненню економічної безпеки України та її регіонів.

Економічна безпека підприємства – це захищеність його діяльності від негативних впливів зовнішнього середовища, а також здатність швидко усувати різноваріантні загрози або пристосовуватися до існуючих умов, що не позначаються негативно на його діяльності [1, с.48; 2, с.191-192].

Інші вчені-економісти пропонують визначення економічної безпеки як «...стан найбільш ефективного використання корпоративних ресурсів для відведення загроз і забезпечення стабільного функціонування підприємства в даний час і в майбутньому» [3, с.138; 4]. С.Ф. Покропивний вважає, що на економічну безпеку впливають не лише корпоративні ресурси, а й підприємницькі можливості фірми. Він підкреслював, що економічна безпека є гарантом не лише стабільного, але й динамічного науково-технічного й соціального розвитку фірми [5 с.401].

У роботі [6, с.563] економічна безпека підприємства трактується як стан ефективного використання його ресурсів та існуючих ринкових можливостей, які дозволяють відвернути внутрішні і зовнішні загрози та забезпечити його тривале виживання і стійкий розвиток на ринку відповідно до обраної місії.

II. Постановка завдання. *Основною метою статті є розгляд основних загроз формуванню системи економічної безпеки підприємств на рівні регіону, і обґрунтування заходів по забезпеченню економічної безпеки підприємств регіону.*

III. Результати. У сучасних умовах велике значення набуває забезпечення економічної безпеки підприємства. Однією з функціональних цілей економічної безпеки є забезпечення високої ефективності і стійкості підприємства, що передбачає рівновагу і залежить від вибраної підприємством стратегії.

Зі зміною ринкової економіки міняються підходи до управління виробничо-господарською діяльністю підприємства. Первинну роль виконують чинники кон'юнктури ринку: попит, пропозиція, ціна, задоволення потреб і потреб покупців. Виробники повинні не лише задовольняти нинішні потреби, але і прогнозувати майбутні, особливо ті, які з'являються як результат інтелектуальної праці. Саме тому сучасна ринкова економіка трансформується в нову, отримала назву контрактно-договірну, де обмовляються різні вимоги і умови створюваної продукції.

Для стійкого розвитку підприємства має важливе значення:

1) оцінка інвестиційного механізму, який є важливою складовою частиною діяльності фірм, який забезпечує приток грошових коштів в її економіку, сприяє зміцненню позицій фірми на ринку товарів і послуг;

2) оцінка механізму інфляції, що враховує зміну ціни товару на стадії кінцевого споживання і ступінь дії на неї фінансових витрат залежно від результатів господарської діяльності за звітний період;

3) оцінка загрози банкрутства, своєчасне його запобігання і в комплексі з цим, урахування особливості дії економічних механізмів.

Втрата керованості економікою зумовила різке погіршення умов господарювання підприємств. Фінансова і інвестиційна криза, що послідувала, посилила ряд деформаційних процесів у відтворювальній структурі їх капітальних вкладень. Серед них необхідно виділити наступні:

– по-перше, різке зниження інвестиційної і інноваційної активності не забезпечує процес відтворення. Майже повністю припинилося оновлення активної частини основних фондів: машин, обладнання, що є об'єктом інновацій. Амортизація не покриває витрат на відновлення фондів, потоки фінансових ресурсів відриваються від реального виробництва, а інвестори через тривалий цикл повернення капіталу і економічної нестабільності не зацікавлені в його високоризиковому інвестуванні. На фоні прискореного старіння парку машин і обладнання це спричиняє за собою швидке скорочення виробничого і технологічного потенціалу, наявних потужностей;

– по-друге, придушення попиту і відповідна відсутність замовлень, відсутність прибули у підприємств, до того ж під дією високої інфляції і зростання цін на матеріали, енергію, комплектуючі, висока банківська ставка, зниження амортизаційних відрахувань сприяють тому, що навіть ті незначні внутрішні ресурси, яких мають в своєму розпорядженні підприємства, не мають економічної мотивації для підтримки відтворення. Їх вигідніше направляти на поточне споживання;

– по-третє, різке скорочення і навіть повне припинення фінансування державою НІОКР у області високих технологій, відсутність у підприємств власних засобів перешкоджає науково-технічному прогресу, що є основою технологічного розвитку.

Загрози економічної безпеки підприємств регіону багато в чому обумовлені неефективністю економічної,

грошово-кредитної і науково-промислової політики, що проводиться, а також відсутністю продуктивної стратегії розвитку держави. До них слід віднести наступні:

- відсутність концепції, стратегії і програми соціально-економічного розвитку з реально досяжною метою;
- відставання в науково-технічних розробках, безсистемність і недосконалість нормативно-правового забезпечення регулювання економіки;
- високоризикова кредитно-грошова політика уряду в банківській сфері, на фондовому і валютному ринках, неефективна податкова система;
- відрив фінансових технологій від її реального сектора в процесі трансформації економіки, заміну реальних грошей бартером, що фактично перерозподіляє національний дохід від товаровиробника головним чином на користь спекулятивного фінансового ринку;
- руйнування системи відтворення виробничого потенціалу (в першу чергу, його активної частини) внаслідок низької інвестиційної активності;
- зростання інфляції і відсутність нормального інвестиційного клімату в реальному секторі економіки, перевага поточних витрат в шкоду капітальним;
- неефективна і несправедлива приватизація державної власності;
- створення умов, сприяючих привласненню і вивозу фінансових ресурсів за рубіж;
- втрата державного контролю природних монополій, ослаблення регулюючої ролі держави в їх цінovій політиці;
- несумлінність дій багатьох економічних суб'єктів на ринках країни, їх низька правова дисципліна, недолік або повна відсутність економічної етики на всіх рівнях менеджменту;
- посилення регіонального і національного сепаратизму;
- невідповідність науково-технічного рівня більшості видів промислової продукції передовим зарубіжним зразкам;
- низька частка іноземних субсидій в національному багатстві;
- переважання імпорту над експортом в міжнародній торгівлі.

Спричиняють загрози економічної безпеки дії чинників, що дестабілізують, до числа яких слід віднести загальний спад виробництва, неефективність фінансової системи, зростання соціальної напруженості, криміналізацію економіки, подальше ослаблення конкурентоспроможності.

Забезпечення економічної безпеки підприємств необхідно розглядати як процес прогнозування і запобігання всебічних ущербів від негативних дій на їх економічну безпеку по різних аспектах фінансово-господарської діяльності. Ефективний результат роботи підприємств по забезпеченню прибутковості і стійкості бізнесу, можливо, досягнутий саме за рахунок прогнозування і своєчасного запобігання ущербів, що представляє загрозу економічної безпеки.

Підприємства є власниками технічної і комерційної інформації, інтелектуальної власності, торгової марки, несанкціоноване використання яких несе в собі шкоду фінансовому становищу конкретного підприємства, що не забариться позначитися на тій або іншій економічній безпеці промисловості регіону в цілому.

Забезпечення інформаційної безпеки підприємств полягає в дотриманні санкціонованого доступу до інформації, містить комерційну таємницю, забезпечує повну «прозорість» економіки підприємств для контролюючих органів і статистики. Забезпечення «прозорості» економіки підприємств, в першу чергу, для органів статистики є обов'язковою умовою для оцінки стану економічної безпеки підприємств регіону.

Стан безпеки необоротних і оборотних активів підприємств, таких як основні засоби (споруди, технічне обладнання, комунікації, транспорт), нематеріальні активи, запаси і витрати сировини, основні і допоміжні матеріали, використовувані в основному і допоміжному виробництві, грошові кошти, повинне забезпечувати: 1) зниження величини втрат з причин невиробничого характеру і максимальну ефективність цільового їх використання; 2) зниження незаконного вивозу активів; 3) всебічне опрацювання питань безпеки при проведенні крупних операцій.

Забезпечення безпеки фінансових ресурсів підприємств, включаючи виручку від реалізації, внереалізаційні доходи, прибуток, залучені фінансові ресурси, інвестиції, може бути здійснено за допомогою наступних заходів: 1) ефективного управління фінансовими потоками, включаючи фінансовий менеджмент і податкове планування, податковий менеджмент, а так само прогнозування і планування в оподаткуванні; 2) жорсткий фінансовий контроль за їх використанням, включаючи внутрішній аудит, консалтинг.

Важливим, в сучасних умовах, в цілях забезпечення економічної безпеки підприємств, є забезпечення збалансованості і конфіденційності окремих аспектів їх фінансово-господарської діяльності.

При розгляді питань економічної безпеки підприємств не можна ігнорувати або в якійсь мірі принижувати соціальну значущість збереження життя і здоров'я персоналу, його матеріального благополуччя. В процесі забезпечення економічної безпеки підприємств можна виділити основні об'єкти, що підлягають розгляду як джерела фінансового благополуччя підприємств. Залежно від стану і ступеня захищеності, від різного роду загроз економічної безпеки, приведені об'єкти роблять безпосередній вплив на фінансовий добробут підприємств, що, в свою чергу, впливає на окремі індикатори стану економічної безпеки підприємств регіону.

Соціальна захищеність персоналу, в цілях забезпечення економічної безпеки підприємств, повинна забезпечувати не лише гідну оплату праці і виплати соціального характеру, відповідні обсягам виробництва і рівню рентабельності, але і охорону здоров'я людей, уникнення надзвичайних ситуацій, оскільки матеріальна відповідальність підприємств в цих випадках робить безпосередній вплив на величину прибутку, що залишається в його розпорядженні.

Система забезпечення економічної безпеки підприємств, залежно від конкретних умов (масштабів фінансово-господарської діяльності, обсягів виробництва, територіальних особливостей, стану основних фондів, кадрового потенціалу) повинна мати певні засоби власного забезпечення для виконання своїх задач, а так само нормативно-правове забезпечення, куди входять норми діяльності служб організації, засоби, методи, нормативні документи, що визначають статус служби економічної безпеки і вимоги, які є обов'язковими в рамках сфери дії.

Забезпечення економічної безпеки підприємств вимагає виконання наступних умов: 1) постійне прогнозування можливих загроз; 2) реалізація ефективних форм і методів створення, вдосконалення і розвитку системи економічної безпеки підприємств; 3) безперервний контроль і управління системою; 4) комплексне, ефективне використання наявних засобів захисту всіх елементів виробничо-господарської системи; 5) відповідні вимоги до рівня професійної підготовки персоналу підприємств.

Найбільша ефективність системи забезпечення економічної безпеки підприємств і, в першу чергу, безпеки фінансових ресурсів може бути досягнута за умови об'єднання засобів, методів і засобів, які в сукупності в змозі забезпечити безпеку, зберегти і ефективно використати фінансові, матеріальні і інформаційні ресурси. Процес забезпечення фінансової безпеки рядом авторів визначається як сукупність робіт по забезпеченню максимально високого рівня платоспроможності підприємства, підвищенню якості планування і здійснення фінансово-господарської діяльності підприємства по всіх напрямках діяльності.

Необхідно відзначити, що разом із запобіганням очевидних і потенційних ущербів оптимізація управлінської діяльності і планування так само несе в собі ефективний результат роботи підприємств по забезпеченню прибутковості бізнесу і стійкості фінансового положення, його економічної безпеки. Аналіз зовнішніх і внутрішніх негативних дій, що проведений на етапі прогнозування потенційно можливих ущербів, дозволить підприємствам своєчасно запобігти або мінімізувати втрати корпоративних ресурсів і, тим самим, вплинути на розмір прибутку.

Найважливішим аспектом в організації роботи по забезпеченню фінансової безпеки підприємств і прийнятті управлінських рішень, є бюджетування заходів щодо запобігання ущербів і мінімізації втрат. При виявленні в процесі прогнозування потенційних загроз фінансової безпеки підприємств, необхідний розрахунок вартості конкретних заходів, що заплановані для їх запобігання в цілому, або мінімізації втрат при неможливості повного запобігання. Інакше вартісне вираження економічного ефекту може бути настільки мінімальне, що реалізація заходів по запобіганням загрози фінансової безпеки підприємств буде недоцільна і може стати джерелом додаткових втрат корпоративних ресурсів.

IV. Висновки. При забезпеченні економічної безпеки підприємств важливе значення надається стратегії планування всієї виробничої діяльності: розподілу прибутку на використовувану для поточних цілей і на вирішення стратегічних задач; своєчасному оновленню основних і оборотних фондів; диверсифікації виробництва продукції; підвищенню продуктивності праці; зниженню витрат виробництва і реалізації продукції; підвищенню ефективності використання інвестицій; обґрунтуванню інноваційної політики.

Джерела та література

1. Ковальов Д., Сухорукова Т. Економічна безпека підприємства // Економіка України. – 1998. – № 10. – С. 48–52.
2. Реверчук Н.Й. Інвестування в контексті економічної безпеки фірми // Інвестологія: наука про інвестування: Навч. посібник / За ред. д-ра е. н., проф. С.К. Реверчука. – К.: Атіка, 2001. – С. 190-199.
3. Основы экономической безопасности (государство, регион, предприятие, личность) / Под ред. Е.А. Олейникова. – М.: ЗАО «Бизнес-ИНТЕЛ-Синтез», 1997. – 278 с.
4. Козаченко Г.В., Пономарьов В.П., Ляшенко О.М. Економічна безпека підприємства: сутність та механізми забезпечення: Монографія. – К.: Лібра, 2003. – 280 с.
5. Економіка підприємства: Структурно-логічний навчальний посібник / За ред. д-ра е. н., проф. С.Ф.Покропівного. – К.: КНЕУ, 2001. – 457 с.
6. Экономика предприятия: Учебн. пособие / Под ред. д.э.н., проф. Л.Г. Мельника. – Сумы: ИТД «Университетская книга», 2002. – 632 с.